

MED KNUD RASMUSSEN TIL ØSTGRØNLAND

Af statsmeteorolog *Johannes Olsen*

Endnu husker jeg grant den aften, vi startede ud på turen langs Østgrønlands ensomme isdækkede kyst. Stedet var Julianehåbs havn den 19. august 1931 om aftenen. Men hvilken aften. - Fløjlsblødt lå mørket over havnen og omkring „Hvidbjørnen“, hvor vi var ombord, Knud Rasmussen og hans fæller. Men mørket var levende af nordlys. Som strålende grønne buer lå det over horisonten fra øst til vest. Og når buerne svandt, var det kun for at himlen kunne åbne sig i Zenith med røde, gule og grønne farver, bølgende som et slør. Et mærkeligt, uvirkeligt syn var dette - en stemningsfuld indledning til en rejse ud i det ukendte.

„Dagmar“ - ekspeditionens båd - gled frem langs „Hvidbjørnens“ side og Knud Rasmussen og to ledsagere gik om bord. Vi andre skulle følge dagen efter med en anden båd. „Dagmar“s stærke motor begyndte at synge sin energiske sang, og frem gled båden med de vinkende kammerater. Hen over de bortdragende tordnede skibets salut, og de forsvandt i mørket. Jeg stod tilbage med et sind, der rummede en mærkelig følelse af højtid, fordi rejsen var begyndt, blandet med en vag ubestemt ængstelse for, hvad fremtiden ville bringe.

To gange før var den del af østkysten, vi stævnede imod, besøgt af danske. 1828 til 31 havde premierløjtnant Graah arbejdet sig frem i konebåd fra Julianehåb til kysten i nærheden af Angmagssalik. Ca. 50 år efter - i 1884 - havde kommandør Gustav Holm på samme måde nået Angmagssalik og opdaget en hel ny samling eskimoer, som blev grundstammen for den nye koloni, som blev oprettet 10 år efter. Nu ville Knud Rasmussen gennemføre den samme rejse i en søgående motorbåd. Flere røster havde hævet sig mod denne plan. Man mente, at det var umuligt at forcere isen, der sommeren igennem blokerer den østgrønlandske kyst. Knud Rasmussen var ikke blind for vanskelighederne derved, men han havde en klippefast tro på, at han nok skulle komme igennem. Hans levende tro og begejstring smittede os, og først nu i afskedens stund så jeg, som i et glimt, at der også var risiko ved at slå følge. -

Men den østkyst, vi mødte på ekspeditionens første dage, da „Dagmar“ med otte kvartmils fart i timen hastede nord på med os, både om dagen og i den lange lyse sommernat, som endnu sidst i august hersker på disse høje breddegrader - den østkyst lignede slet ikke det billede, vi havde dannet os gennem vore forgængeres beskrivelser. Vi havde ventet en kyst med tåge og storm, men vi sejlede over et blikstille hav med en sol over os, der strålede fra en skyfri himmel. Hvilken kyst var det ikke, der udbredte sig for vort blik. Fra havet rejste fjeldene sig, med stolte, stejle tinder, og ind imellem skød indlandsisen sine tunger frem, blændende hvide i solen. Det var umådelig skønt. - Samtidig indåndede vi den friske rensende arktiske luft, som man altid vil længes tilbage til, når man een gang har mødt den.

Den tredie dags aften nåde vi Tingmiarmiut, og havde dermed tilbagelagt halvvejen af rejsen til Angmagssalik. Den strækning, der i konebåd tog tre måneder for Graah, havde vi gjort på tre døgn.

Indsejlingen gennem fjorden ved Tingmiarmiut blev uforglemmelig. Mod den blege aftenhimmel sås kuplede fjelde, der hævede sig som tårnene på franske borge og dannede en uforglemmelig silhouet. Havet flød forbi os, gråt som smeltet bly. Som aftenen gled, nærmede vi os de stolte bjerge. De lå der - skønne og utilnærmelige. De lå der, som et billede på evigheden. „Evig og uforanderligt er vi de samme“, syntes de at sige, „århundrede kommer, århundrede går, vi er altid ens. Vi har set Graah for hundrede år siden, og nu kommer I. Når I menneskemyrer, der nu i hæsblæsende tempo farer os forbi, forlængst er blevet støv, knejser vi stadig mod himlen.“

Da vi næste morgen gik i land, så vi en teltring af store sten. Det var Graah, der havde rejst den hundrede år før.

På vejen til Tingmiarmiut havde vi passeret Puissortoq, en stor bræ, der danner en seks kilometer bred ismur helt ud til vandet. Vi lå der, omgivet af isfjælde på alle sider. Rundt om os knagede det i isen. Det var nye isfjælde, der var ved at fødes. Hundrede år før, da eskimoerne endnu stadig rejste op og ned langs kysten, passerede de altid Puissortoq under gru og bæven. De skrøbelige konebåde kunne ikke gå til søs, så man måtte sejle langs ismuren under stadig fare for at nye isfjælde skød ud og knuste bådene. Man troede, at der kunne dukke isfjælde op fra havbunden. For ikke at fortørne stedets guder måtte man passere bræen i fuldkommen tavshed, hvilket gav sit bidrag til uhyggefølelsen.

Otte dage tilbragte vi i telt i Dronning Maries dal bag øen Skjoldungen, beskæftiget med videnskabelige undersøgelser. Festligt var det øjeblik, da man slog teltdugen til side og trådte ud i den friske morgenluft. Hvilke omgivelser var det ikke. - Stejle forrevne tinder steg skyhøjt op i luften, og ind imellem dem

slyngede indlandsisen sig med sine skære, hvide farver, der rødmede under morgensolens stråler. Langsomt gled isen ud over klipperanden, og een gang hver time styrtede isen som en tordnende lavine ned over fjeldsiden.

Den østgrønlandske sommer udfoldede sig i hele sin charme. Dagene var fyldt af strålende sol, og temperaturen i dalen steg til atten grader. Vi fandt det kvælende hedt. Jordbunden bugnede med en frodighed, vi ikke havde ventet her. Pilekrat og græs bredte sig knæhøjt. Krikkebær og blåbær vrirlede frem, så man kunne plukke hånden fuld med eet tag. Mærkeligt nok var dyrelivet kun sparsomt. Der fandtes enkelte spurvefugle, ravne, ugler og nogle få ræve.

Nu kommer eskimoerne kun lejlighedsvis til Dronning Maries dal, men da Graah besøgte dette sted, var det en yndet samlingsplads, hvor der i sommertiden samledes indtil 150 mennesker til glade fester med overdådige ædegilder og trommedans i de lyse sommernætter.

Disse fester var naturbørnenes reaktion over for vinterens strabadser med nød og savn. Thi denne kyst var barsk om vinteren. Ikke een vinter gik hen, uden at der var hungersnød et eller andet sted på kysten. I dalen her, blot tolv kilometer borte, lå ruinerne af et grønlanderhus med 8 skeletter. En hel familie var omkommet her på een gang. Ved det førnævnte Puissortoq overvintrede engang tre konebådsbesætninger med ialt 60 mennesker. Kun fire overlevede vinteren, resten døde af sult.

Vi gled videre nord på, forbi en øde kyst, hvor indlandsisen strakte sig helt ud til havet, og vi nåede kolonien Angmagssalik. Vi havde været 13 dage om den tur, som kommandør Holm i konebåd havde brugt fire måneder til. Det kan nok være, at der blev røre, da „Dagmar“ kom ind på havnen. I et nu var klipperne om koloniens havn dækket af indfødte i deres maleriske dragter, og haglskudene lød til ære for den første motorbåd, der havde gjort turen Julianehåb - Angmagssalik.

Her oplevede vi et feststævne, som fik et strålende forløb. Deltagerne kom roende i fire store konebåde, gennem hvis skindsider solen skinnede. Uden om dem sværmede femten lette kajaker, som små vimse gedekid mellem tungtfremvraltende køer. Kajakroerne fremviste deres kunst: Fire kajakroere sad i kajakerne med skindpelse på, der sluttede tæt om krop og hovede, så kun ansigtet var frit. De lignede fire brynjeklædte riddere, der mødtes til turnering. De anbragte kajakerne med to meters indbyrdes afstand, og så begyndte legen. Samtidigt lagde kajakerne sig på siden, kæntrede rundt, lå et øjeblik med bunden i vejret, hvorefter fangerne rejste kajaken, for derefter at gentage kæntringen tre gange i træk. Derefter kæntrede en af fangerne, og mens kajaken lå med bunden i vejret, styrede en anden fanger i flyvende fart sin kajak mod den kæntrede. Det lykkedes for ham at komme op at ride med kajaken på bunden af den kæntrede, men på et vist tids-

punkt syntes han hverken at kunne komme frem eller tilbage. Alle holdt vejret i spænding. Så kom kajaken over det vanskelige punkt og gled ned på den anden side. Den kæntrede rejste sin kajak og viste os prustende et smilende ansigt.

Turen gik atter syd på. Vejret havde ændret sig. I regnvejr kom vi til Umivik, som ligger godt 200 kilometer syd for Angmagssalik. Vejret var ikke til arbejde, og vi gik på besøg hos eskimoerne, som havde slået sig ned der. Der boede treogtyve i samme tørvehytte. Ind til den store opholdsstue førte en seks meter lang gang, som kun var en meter høj. Når man kom ind i huset, var der god plads. Stuen var vel seks gange fem meter. Langs bagvæggen var der en træforhøjning - den såkaldte briks - som gik to meter frem i stuen. Den var ved to træstøtter delt i tre afdelinger. I hver af dem boede der en familie med sin særlige lampe, en flad skål af vægsten, som var tres centimeter bred. I den lå der sælspæk, skåret i terninger. Langs skålens forreste rand var der anbragt mostotter, der tjente som væge. Når spækket smeltede ved varmen, sugedes den dannede tran op i mosset og brændte med små takkede flammer. Det gav en dæmpet belysning, og i dette halvmørke så mossets små lystakker henrivende ud. Det var husmoderens pligt at passe lampen, og hendes dygtighed bedømmes efter, hvor fine takkerne er.

Hvis man har det indtryk, at det er koldt at leve i Grønland, så følg med mig ind i hytten. Der var mindst 25 grader den dag. Luften var vel ikke netop førsteklases derinde. Den var blandet med lugten af tran og andre dufte. Men har man levet mellem grønlændere i nogen tid, forekommer dette milieu kun hyggeligt.

Jeg må tilstå, at mig forekom det hyggelige familieliv, der udfoldede sig derinde denne regnvejrsdag, at være meget nær den ideelle livsform. På briksen sad kvinderne og sludrede hyggeligt og dæmpet sammen, idet de i ro og mag syede på skindtøj. Her var alt fred og velvære. Her var ingen krise. Udenfor lå der 150 sæler, fanget på 6 uger af stedets tre fangere. Det var nok til en vinters forbrug. Husherren var også hjemme og gav sit besyv med i samtalen, idet han dog ikke glemte at tage skyldigt hensyn til gæsterne. Når disse syntes døsig og uoplagte, gav han sig til at synge trommesange med mange og livlige bevægelser. Men også andre episoder var oplivende for gæsterne. Se nu blot husmoderen på briksen til venstre, som samvittighedsfuldt gennemsøger sin halvvoxne datters hår. Og hver gang noget viser sig, putter hun det omhyggeligt i munden. Husmoderen i midterste afdeling er heller ikke kedelig at se på. Hun har længe siddet ubevægelig med nøgne korslagte ben og sin fyldige barm støttet mod knæene. Hun ligner grangivelig en Buddha-figur. Pludselig opdager man, at hun er faldet i søvn, og manden puffer til hende, thi sligt kan man ikke gøre, når man har fornemme gæster. Hun rejser søvniigt sit hovede og langer med en vidunderlig dvælende bevægelse

hånden ned i spækklampen, udsøger sig et fedt og lækkert stykke spæk, som hun med velbehag fortærer, mens trannen drypper fra fingrene.

Over den ene spæklampe hænger der en margarinedåse, der tjener som gryde. Den er fyldt med kogende sælkød. Familien udsøger sig nu og da et stykke kød. Også gæsterne bliver budt, men ikke alle tager imod tilbudet. Men gamle grønlandsfarere ved, at sælkød smager allerbedst på den måde.

Mens jeg sidder der og har det uendelig rart, kommer jeg til at spekulere på, om det nu også er nødvendigt med alle de fornødenheder nutidsmennesker har. Her er såre lidt af denne verdens goder, men man skal lede længe efter mennesker, så lykkelige og tilfredse, som disse treogtyve på dette øde sted.

Knud Rasmussen frembærer sine gaver: Tobak, sukker og kaffe. Husherren takker med spansk grandezza: „Vi er glade for dine gaver, men det skal I vide, at I havde været lige så velkomne uden dem. Og havde I selv haft mangel, så har jeg så meget af alt, at jeg kunne forsyne jer dermed til hele turen ned til Kap Farvel.“

Husherrens ældste datter vil også give sit bidrag til underholdningen. Hun kommer frem med sin grammofon, og snart lyder de sidste engelske „slagere“ her på verdens ødeste sted.

Dagen derpå er vejret bedre, men forrevne skyer ved synsranden tyder endnu på uro i de højere luftlag. Vi er dog ivrige efter at komme afsted. Vi har lang vej frem, og vi må være forberedt på meget dårligt vejr i den kommende tid. Vi tør ikke forspilde nogen chance.

Vi fik motoren i gang og arbejdede os ud gennem isen, som stormen havde drevet imod kysten. Det gik såre langsomt frem under ustandselig manøvreren for at udnytte de få revner, der var mellem isskodserne. Det var et betagende syn at se ud over det islagte hav, hvor isskodserne vuggede sig mellem hverandre som en stor levende flade, hvor snedækkede hvide stykker vekslede med grønne, krystalklare.

Da vi efter to timers forløb kom ud af isen, viste det sig, at der stod en stærk dønning udenfor. Båden steg og sank under vandets bølgende bevægelse. Dagen igennem gjorde vi dog god fart, men sejladsen var vanskelig, og gang på gang truede dønningen med at slynge store isskodser ind mod vor skrøbelige båd. To gange fyldtes slæbejollen med vand og måtte øses.

Klokken var blevet fem om eftermiddagen, og gennem regntykningen, der slørede alt, kunne vi netop skimte rejsens foreløbige mål forude.

Pludselig slap vor skipper rattet med råbet: „Hvor i alverden er roret.“ Det var forsvundet, knust af slæbejollen. I næste øjeblik havde båden lagt sig på tværs i søen, som begyndte at overskylle den. Vi passagerer, som sad inde i den mørke kahyt, hørte skipperens kommandoråb til søfolkene, som med feberagtig hast satte

de tunge sejl, som skulle støtte bådens bevægelser. Kort efter fyldtes slæbejollen påny med vand. Under et forsøg på at forkorte slæbetrossen gik denne i skruen, og maskinen gik i stå. Trossen kappedes af skruen, slæbejollen drev bort, og motorbåden lå nu og drev uden ror og med en ubrugelig maskine. Mørket faldt på, og samtidigt begyndte stormen at hyle i mastetoppen. Storsejlet måtte bjerges, og kort efter splintredes fokken af den rasende vind. En nødfok blev rigget op, og for den drev vi ud i Atlanterhavet.

I de næste to døgn tumlede båden om på havet, der bestandig brød over dækket og sendte vand ned i kahytten gennem revner og sprækker. Da vinden næste morgen var på sit højeste, havde den næsten orkans karakter. Der blev ikke talt meget den første nat. Vi sad ganske stille og ventede på det, der syntes den uundgæelige udgang på dette. I bestiklukaf'et holdt søfolkene udkik gennem mørke og regndis efter mulige isfjelde.

Så bedagede vejret sig noget. Regntykningen forsvandt, og solen viste sig påny bag den himmel, der havde hvilet som en tung og truende klokke over os. Et nødror blev rigget til, trossen blev lirket ud af skruen, og farten gik atter mod land. Da solen den næste morgen brød frem over det fjerne land med bræer og tinder, forekom det os, at vi aldrig havde set et skønnere syn. Stormen havde drevet os over 200 kilometer til søs.

Vi reparerede roret i Dronning Maries dal, og atter gik vejen sydover. Men den tur, som vi opefter havde gjort på tre døgn, tog os nu tretten. Gang på gang nåede vi havn med en storm i hælene. Den skildring, vore forgængere havde givet af det ugæstmilde klima på denne kyst, bekræftede sig fuldt ud.

Jeg mindes især en mogenstund. Vi lå i en havn ved Kap Rantzau i nærheden af Puissortoq. Vi var løbet derind gennem et snævert indløb, krydsede mellem isfjelde, der næsten spærrede vejen. Så havde vi ligget i havn i tre dage, med to ankre ude, mens stormen hylede, og regnen plaskede ned. Trods ankrene måtte vi gå døgnvagt for at passe på, at båden ikke rev sig løs og drev ind mod klipperne eller blev ramt af de drivende isfjelde. Hin morgen lettede vi endelig for at gå til havs. Vi fandt løbet spærret af isfjelde og måtte vende tilbage til ankerpladsen. Problemet overvintring meldte sig.

Vi kom dog ud derfra, og gennem dønning og tåge arbejdede vi os sydpå. Den 2. oktober var vi på ny i Prins Christians Sund, der fører fra Øst- til Vestgrønland i nærheden af Kap Farvel. Dagen igennem susede båden af sted med en frisk brise i ryggen. Så vendte vinden sig. Den sidste times sejlads foregik i snetykning og tiltagende mørke. Pludselig dukkede der lys op forude. Det var udstedet Augpilagtoq, Vestgrønlands forpost mod øst. I samme øjeblik knaldede skuddene fra talrige haglbøsser. Det var grønlændernes velkomst til deres elskede Knud.

Gennem mørke og snesjap ilede vi op til udstedsbestyrerens bolig. Hans dagligstue med plydsmøblerne virkede overvældende luksuriøs på os skæggede vildmænd, som nu i en måned havde været stuvet sammen - ni mand i en båd til fire. Hvor nød man varmen og hyggen og det festmåltid bestående af blodbudding, sylte og skinke, der anrettedes for os af disse elskværdige mennesker. Det var en festlig aften. Vi var atter i civilisationens trygge favn. -

Men da jeg en måned senere gik i land i København, og stod der i storbyens aften, omgivet af dens mangfoldige lyde, sneg der sig et billede ind i mit sind. For mit indre øje så jeg et telt, rejst i en øde østgrønlandsk dal. Nattens slør havde lagt sig over teltet, og gennem luften lød den tungsindige lyd af en grønlanderhunds elegiske tuden. Og mit sind dirrede et øjeblik i længsel mod den verden, jeg nys havde forladt.